

VIII.

Præsten Saxe Jensen Eigbys Optegnelser.*Ved Holger Fr. Rørdam.*

Blandt de thottske Haandskrifter i det kongelige Bibliothek findes en Bog (100. 8), som Professor Kall Rasmussen alt tidligere har gjort opmærksom paa¹, men som jeg ikke destomindre lidt udførligere vil omtale. Det er en Samling af liturgiske Anvisninger, af Kasualtaler og andre lignende Stykker, saaledes som vi kunne tænke os, at en theologisk Kandidat ved Begyndelsen af det 17de Aarhundrede samlede dem til Brug under sin tilkommende præstelige Virksomhed. — Paa det forreste Blad er skrevet:

Er denne Bog aff mig Saxe Jensz. Eigby Begynt thill
guds ære att fuldkommis, Calend. Feb. Anni legis gratiæ
1611 Havnæ: Och fuldkommen then 25. Martij 1611.

En Begyndelse thill viszdom er Herrens fryct.

Betragte vi Indholdet, da bestaar det, som ovenfor er bemærket, af forskellige Anvisninger vedkommende Præstens Gjerning saavel i Kirken som i Husene, som: Formula in matrimonium conjungendi conjuges, Formula de privata desponsatione (Trolovelsen), Absolvendi modus, Modus consolandi in lecto decumbentes, Modus consolandi parturientes, De planctu pro mortuis, De modo orandi post conacionem, Modus introducendi puerperas, Formula absolvendi scortatores, Modus absolvendi homicidas, Exhortatio ad eos, qui propter furtum ac magicam artem ad locum cruciatum deducendi, Modus absolvendi puerorum suorum oppressores, Ratio excommunicandi, Confessio privata (Quomodo

¹ I Blochs Bidrag til Roskilde Domskoles Historie, 3. H. S. 17.

confiteris ministro Ecclesiæ), Forma invocationis Christianæ, Regulæ juxta quas honestæ matronæ debent vivere (i danske Vers), Verba seu Consecratio S. S. Coenæ og nogle flere Stykker. Uagtet de latinske Overskrifter ere de fleste Anvisninger paa Dansk. — Som man vil bemærke, findes her en Del Instruktioner for Præstens Virksomhed, som man forgjæves vil søge i Kirkeordinansen eller nogen af de til den Tid trykte Haandbøger og Alterbøger.

Det er imidlertid ikke min Hensigt i det enkelte at paavise dette, jeg vil kun gjøre opmærksom paa dette Skrift, om nogen paany. skulde finde Kald til at behandle Liturgiens Historie i Danmark. Som Exempel paa Tidens Smag kan dog mærkes, at i Tiltalen ved Afløsningen af saadanne, som havde begaaet Lejermaal, anføres blandt mange Beviser af det G. Test. paa, hvor sørgelige Følger Løsagtighed medfører, ogsaa Paris's og Helenes Historie med Trojas Undergang. — I Trøstetalen til dem, som sørge over Tabet af deres nærmeste, fortælles til Advarsel for Gjenstridighed mod Guds Vilje følgende Exempler.

»Dett skede 1564, den tid den suare Pestilentze reggerede, att der vaar en Mand in Sielandia ved naffn Matz Smed, hand haffde en Hustru, som bleff aff samme Kranckhed død, saa bleff samme Mand vred, tog en Øxe och hug 4 eller 5 Skammer y sit Bord, och mett samme ord bespottede gud och sagde: O Du gud, haffde Jeg nu fatt paa dig, da skulde Jeg heffne mig paa dig for min gode Hustru, du tog fra mig. Siden hende dett sig, att hand feste en anden, och saa døde den strax, saa troloffuede hand sig da en anden samme dag, och den ochsaa strax døde. Saa ved Døden straffede Gud hannem for den bespottelse, hand gjorde, at hand haffde 3 Hustruer paa 3 vger. — Dett skede y Norge, der vor en Mand, som haffde et Barn, som døde, derfor bleff hand vred, tende itt liuss, tog en Staalbue, sagde: Haffde Jeg fatt paa Gud, skulde Jeg skyde denne Pijll y hans Hierte; Huorfor hans Halffs bleff affhuggen.«

Mod Slutningen af Bogen har Hr. Saxe Jensen ogsaa optegnet de vigtigste Begivenheder i sit Liv, hvilke Optegnelser jeg her vil meddele fuldstændigt.

» *Vita mea brevissime excepta.*

Anno Dni salvatoris Jesu Christi 1584, 11. 7bris, hora 3 promeridiana, in lucem me genuit mater mea, patre Dn. Jano Saxonio pastore Ecclesiæ Eighy in Sielandia, Matre Marina viri venerandi Dni Petri Andreæ olim ibidem pastoris dignissimi filia.

Anno 1591 die Veneris, qui incidit in 27. Augusti, artium liberalium officio addictus sum Coagij.

Anno 1599. Cal. 8bris, parentum consilio studiorum gratia, Rectoris ornatus testimonio, Roeskildiam me contuli.

Anno 1603 parochia Jyllinge 15. Januarij, Anno autem 1604, 30. Jan. Sengelosiana, beneficio M. Laurentij Andreæ, sum ornatus². Jactis præterea aliqua ex parte artium fundamentis post obitum patris mei charissimi hisce mundanis calamitatibus, Ao. 1604 die sabbati Dominicæ palmarum valedicentis, matris consilio, uberioris doctrinæ capessendæ gratia in Academiam celeberrimam Hauniensium veni Anno Jesu Chrj. 1606 10. Feb., inque studiosorum album Calend. Martij receptus.

Anno 1607. 24. Martij ab oris patriis in Rosarum Academiam³ sum profectus, nec non sub M. Dnm Rectorem Valentinum Schachtium S. S. D. in studiosorum numerum receptus.

Anno 1608 12. Julij a matre in patriam gravissime sum revocatus, Hauniam igitur, testimonio prorektoris Eilhardi Lubini ornatus, die D. Mich. veni 1608 simulque confestim Regia mensa, beneficio Senatus Academici, fretus.

² Nemlig som Løbedegn. *M. Lavr. Andersen* var Rektor i Roskilde, se *Blochs* anf. Skr. I, 45.

³ D. e. Universitetet i *Rostok*, som i 16de og 17de Aarhundrede besøgte af en stor Mængde studerende fra Danmark og Norge (jfr. *Norske Samlinger* I, 72-94).

Anno autem Jesu Chrj. 1611, 26. 7bris in ministrum Ecclesiæ arcis Fredricksborgensis et Herluf a clariss. viro Dno M. Christiano Noviomago ibid. pastore dignissimo⁴ sum vocatus.

Anni igitur eiusdem 20. 9bris sacris, a superintendente D. D. Petro Winstrupio, imbutus nec non initiatus in nomine sanctiss. Trinitatis Hafniæ.

Anno 1611 24. 9bris sang Jeg min første Messe paa Fredricksborg och Herluff och prædicket foruden for Slotzherren Jochim Bilow, och viede Hans Barckmand⁵ och Engell Jacopsd. sammen, berettede 2 siuge och begraffuede itt liig.

Dnica Jubilate 1612 viede Jeg paa Slottet H. Hans Nielsen y Grese och Anna Matzd.

Dnica Trinit. 1612 viede jeg ibid. Christian Huning med Ørsele Willemsd., Pouill Nielsen med Kirsten Pedersd., Peder Nielsen med Chirsten Mortensd., Dronningens Piger.

Anno Jesu Chrj. 1613 6. Majj kalde mig E. och V. Claus van Anen, Kong. May. Slotzherre paa Fredricksborg, fra Fredriksburgis och Nørre Herluff Prædicke Stoell thill Kiøpenhaffns Slott paa Kong. May. Vegne, och prædickede Jeg der første gang Dnica vocem jucunditatis. Michaelis

⁴ *M. Chr. Noviomagus* blev formodentlig Slotspræst paa Fredriksborg i Beg. af Aaret 1608, thi paa denne Tid blev hans Formand *M. Peder Schjelderup* kaldet til Sognepræst ved Frue K. i Kbhvn. I et Kgbrev af 22. Avg. 1610 nævnes Noviomagus som „Prædikant paa vort Slot Frederiksborg“ (Sjæll. Tegn. Nr. 20, Fol. 346). D. 26. Jan. 1611 „fik M. Hans Staffensen, Forstander for den kgl. Skole udi Soer, Brev tvende M. Chr. Noviomagi, Prædikant paa Frederiks-borg, hans Sønner ved Navn Absalon og Peder der udi Skolen at indtage“ (smst. Fol. 362). — Det er sandsynligt, at han er en Søn af K. Christian III.s bekjendt Hofpræst *Povl Noviomagus* (se foran S. 47). I sine yngre Aar havde han rejst udenlands, i Hjelmstjernes Samling findes et i Jena trykt Carmen gratulatorium af ham til Dn. Matthias Fleghius Rostochiensis, da denne tog Magistergraden in Acad. Salana (3: Jena) 1590. Han døde 1613.

⁵ Fik 8. Maj 1616 kongelige Bestalling paa at være vor Snedker paa Fredriksborg (*Hist. Tidsskrift* IV, 584).

der effter kom Jeg y Ecteskaff med min K. Hustru. Laus Deo in omnia secula seculorum, Amen.

Anno 1615 then 30. Julij, som vor Dnica 9 post. Trin., in arce Haf. ipso præsente Rege, deinde principe ex Pomaria cum principe sua conjuge, et Ulrico Fratre Regis mej Clementiss., da wiede Jeg E. och V. Ernst Normand, Kong. May.s Kammer Juncker och E. oc V. Jomfru Ingeborg Arentfeld.

Anno Dni 1615 Er Jeg forsent aff Kong. May. thill Ramløse och Annisse Sogner Dnica 15 post Trinit., och samme Søndag Bekom Jeg mit Kalds breff paa Begge Sognerne.

Anno 1641 alle Helgen afften, der Klocken vor 5 om morgenen, døde min allerk. Hustru Karen Jacobsd. udi en sand guds Paakaldelse thill dett siste aande dræt, och bleff Begravuen den 8. 9bris.

1642. Udi vor Herris Jesu Christi naffn then 20. Junij er Jeg troloffuitt ved Kirstin Jensd.⁶, S. Her Hans Jensøns effterleffuerske y Esbønderup. Och vor Brøllup holditt y Ramløse then 8. Søndag efter Trinit., som vor then 31. Junij der effter. Gud giffue thill lycke for Jesu Christi skyld, Amen.

1646 then 12. 7bris om morgenen, der Klocken vor 5, døde min kierriste och eniste Søster Karen Jensd., H. Peder Christensøns y Tykøff allerk. Hustru, der hun vor 52 Aar gammel. Gud giffue hende en glædelig opstandelse. Begravuen 18. 7bris.«

Hertil kan endnu føjes, at Hr. Saxe Jensen døde 1651, og at han, da han ingen Børn efterlod sig, ved sin Død skjænkede 200 Rdl. til Kjøge Skole og ligesaa meget til hvert af sine Sognes fattige ⁷.

⁶ Søster til den theologiske Professor *Dr. Jens Bircherod* (den ældre).

⁷ Se *Hofmands* Fundatser VII, 157-58.